

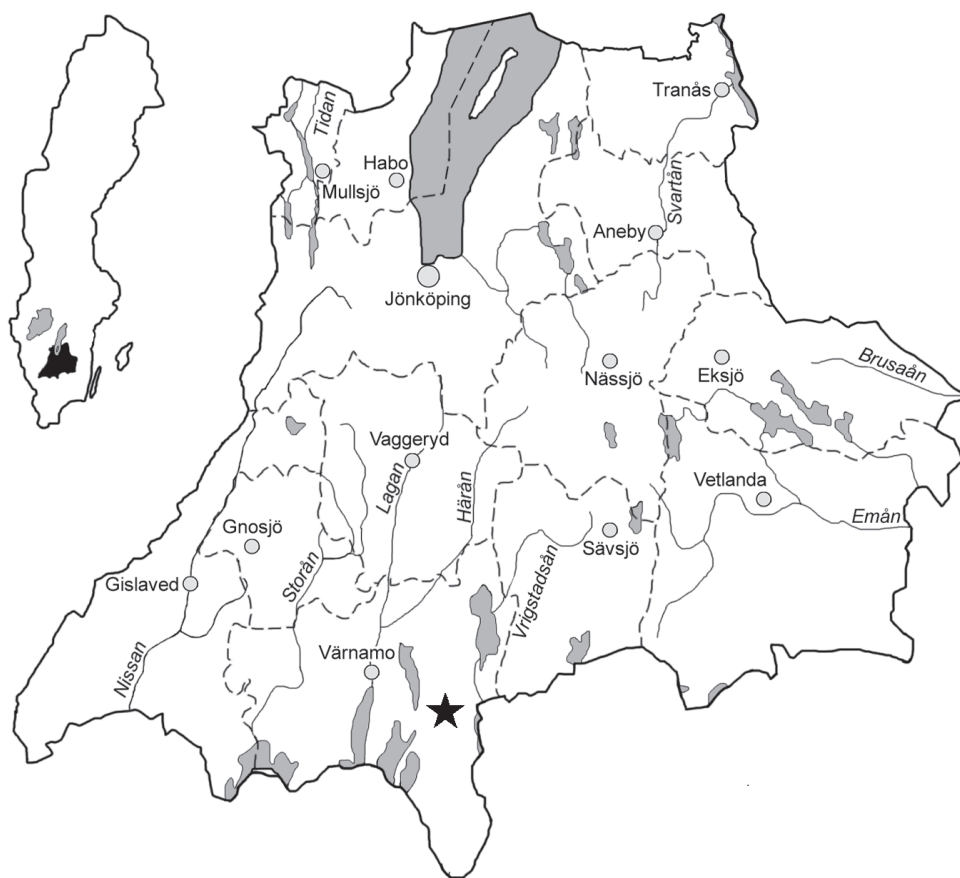
Solslätt 1:3, 1:4 m.fl

Arkeologisk utredning etapp 1 inför planerad
vindkraftspark, inom rubricerade fastigheter, Nydala och
Hjälmseryds socknar, Värnamo och Sävsjö kommuner.

Solslätt 1:3, 1:4 m.fl

Arkeologisk utredning, etapp 1 inför planerad vindkraftspark, inom rubricerade fastigheter, Nydala och Hjälmseryds socknar, Värnamo och Sävsjö kommuner.

Rapport: Ådel V. Franzén
Grafisk design: Anna Stålhammar
Tryck: Arkitektkopia, Jönköping

Jönköpings läns museum, Box 2133, 550 02 Jönköping
Tel: 036-30 18 00
E-post: info@jkpglm.se
www.jkpglm.se

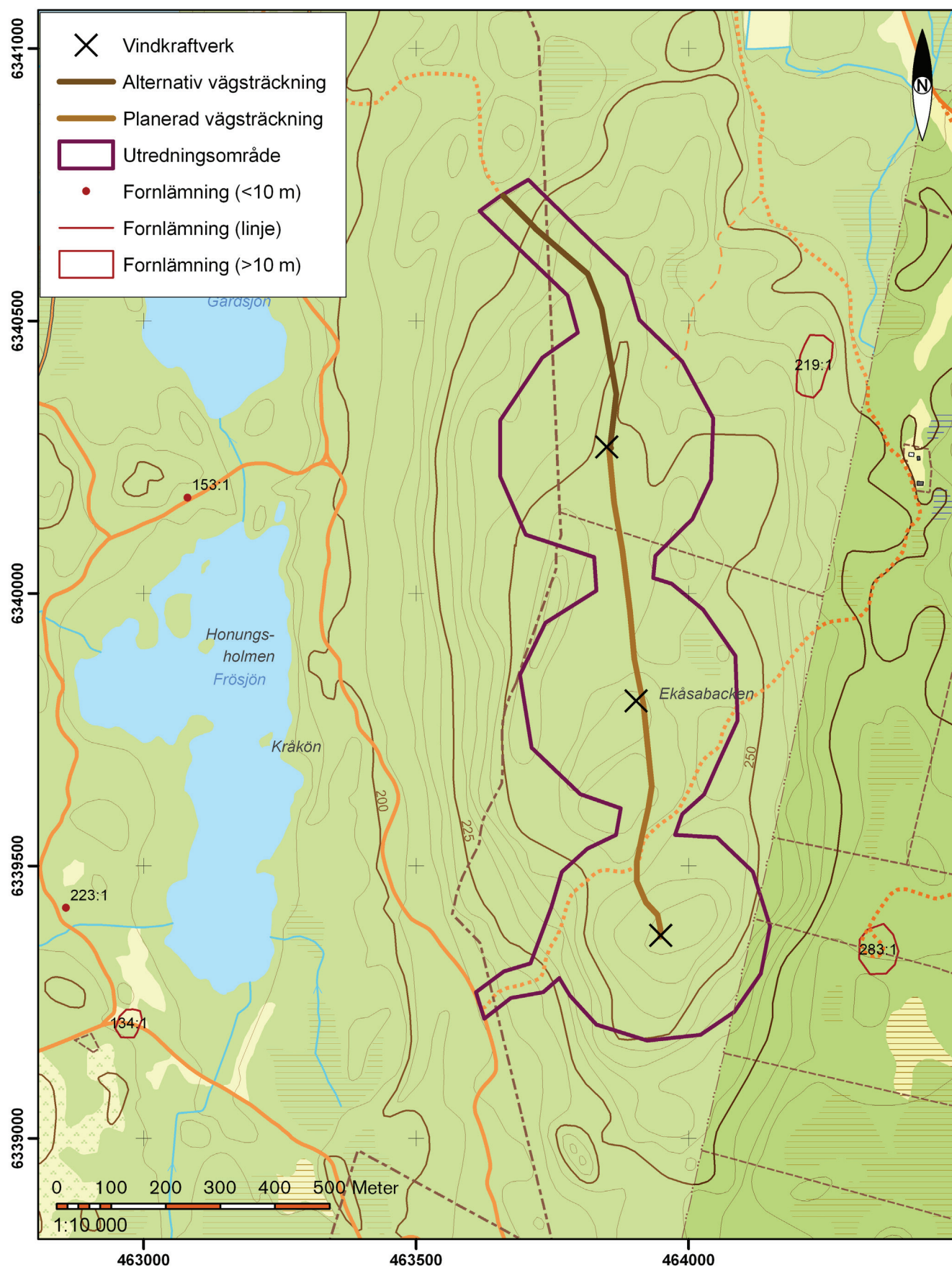
Utdrag ur tryckta och ajourhållna ekonomiska kartor är återgivna enligt tillstånd:
Ur karta © Lantmäteriet. Medgivande MS2007/04833.

ISSN: 1103-4076

© JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM 2012

Innehåll

Inledning.....	5
Målsättning.....	5
Topografi.....	5
Fornlämnings- och kulturmiljö.....	5
Resultat.....	6
Sammanfattning.....	6
Åtgärdsförslag.....	9
Administrativa uppgifter.....	9
Referenser.....	10
Arkiv.....	10
Kartunderlag.....	10

FIGUR 1. Utdrag ur ekonomiska kartans blad 5E8c och 5E8d. Skala 1:10 000.

Inledning

Under november 2011 genomfördes en arkeologisk utredning, etapp 1 av föreslagen vindkraftsetablering på fastigheterna Solslätt 1:3, 1:4 samt St Hunnavik 1:7, Nydala och Hjälmseryd socknar, Värnamo och Sävsjö kommuner. Utredningen skedde på uppdrag av Eolus vind AB. Antikvarie Ådel V. Franzén vid Jönköpings läns museum var fält och rapportansvarig. Det aktuella området omfattade ca 44 ha i form av tre etableringsområden för vindkraftverk med skyddzoner samt tillfartsvägar.

Målsättning

Den arkeologiska utredningen syftar till att fastställa förekomst av fasta fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar. Etapp 1-utredningen utgörs framför allt av en fältinventering. Denna föregås dock av byråmässiga studier av äldre kartmaterial och relevant arkivmaterial. Vid fältinventeringen mäts nyupptäckta lämningar in med GPS och beskrivs. För att fastställa förekomst av fornlämningar utan synlig markering ovan mark kan det krävas en arkeologisk utredning etapp 2, där sökschakt görs för att utröna om fornlämningar finns under markytan, till exempel boplatslämningar.

Topografi

Det aktuella utredningsområdet ligger i en markant utmarkskontext. Området ligger i sockenskiljet mellan Nydala socken i väster och Hjälmseryds socken i öster. Utredningsområdet ligger strax sydöst om sjön Rusken och väster om den lilla Frösjön. Från Frösjön på ca 190 möh stiger området kraftigt upp mot utredningsområdets högsta punkt över 250 möh. Hela området är skogsmark och inslaget av sankmark och områden med storblockig morän är stort. Terrängen är starkt kuperad och hela utredningsområdet ger intryck av att under förhistorisk och historisk tid ha utgjort ett otillgängligt och extensivt utnyttjat utmarkslandskap. Terrängen blir dock mindre kuperad och mer gästvänlig ju längre norrut man kommer.

Fornlämnings- och kulturmiljö

Områdets karaktär bekräftas av fornlämningsbilden. Inom utredningsområdet finns inga kända fornlämningar eller övriga kulturhistoriska lämningar. Ca 175 m öster om utredningsområdets norra del finns RAÄ 219 bebyggelselämning efter torpet eller backstugan Ekåsen som låg under Solslätt mellan 1795 och 1908. I utredningsområdets närområde finns vidare lämningar efter husgrund med spismursröse och ett antal röjningsrösen. RAÄ 283 utgörs av ett område med fossil åkermark i form av röjningsrösen inom ett ca

100 x 70 m stort område (N-S). RAÄ 134 utgörs av lämningarna efter torpet Mannahemmet under Skuggebo mellan 1798 och 1952. Några lämningar finns knappast kvar då fornminnesregistret anger att området utplånades för skogsbruk på 1950-talet. Även RAÄ nr 223 är en bebyggelselämning efter backstugan Varmstorp under Skuggebo mellan 1806 och 1860. RAÄ 153 utgörs av lämningarna efter backstugan Mellsjö under Skuggebo mellan 1895 och 1909.

Den omgivande fornlämningsmiljön visar att denna del av Nydala/Hjälmserydsbygden har varit etableringsområde för icke mantalsatt bebyggelse från sent 1700-tal och fram till ca år 1900.

Utredningsområdet befinner sig således perifert i förhållande till den mantalsatta bebyggelsen som dessutom mestadels består av gårdar som etablerats tämligen sent.

Icke desto mindre finns faktorer som har påverkat hela landskapsrummet kring sjön Rusken. Nydala cistercienserkloster som anlades vid Ruskens norra ände år 1147 kom att engagera sig mycket i utmarksbruk inte minst i samband med fiske och järnframställning. Utredningsområdet var därför, trots sitt läge i ren marginalbygd intressant eftersom här kunde finnas lämningar efter medeltida utmarksbruk i samband med järnframställning.

Resultat

En genomgång av äldre lantmäterikartor gav tämligen magert resultat då inga storskaliga äldre kartor finns från området.

Inventeringen i området gav även detta ett magert resultat vad gäller kulturhistoriska lämningar och bilden av ett extensivt nyttjat landskapsrum förstärktes. Icke desto mindre registrerades en gränsten, id 1, och en bebyggelselämning, id 2, i form av en husgrund, ca 7 x 7 m stor, kraftig nerrasad och med antydning till rumsindelning. Lämningen var kraftigt belamrad med grenar och ris varför en funktionsbestämning inte kunde göras.

Skälet till att lämningen tas upp som bevakningsobjekt har att göra med att utredningsområdet en gång har ingått i Nydala klostrets domäner och även om det kan tyckas långsökt kan det inte uteslutas att lämningen har kopplingar till det utmarksbruk som bedrevs i bygden under Nydalamunkarnas överinseende.

LÄMNINGSTABELL

FÖRKORTNINGAR FÖR ANTIKVARISK BEDÖMNING

R = Fast fornlämning

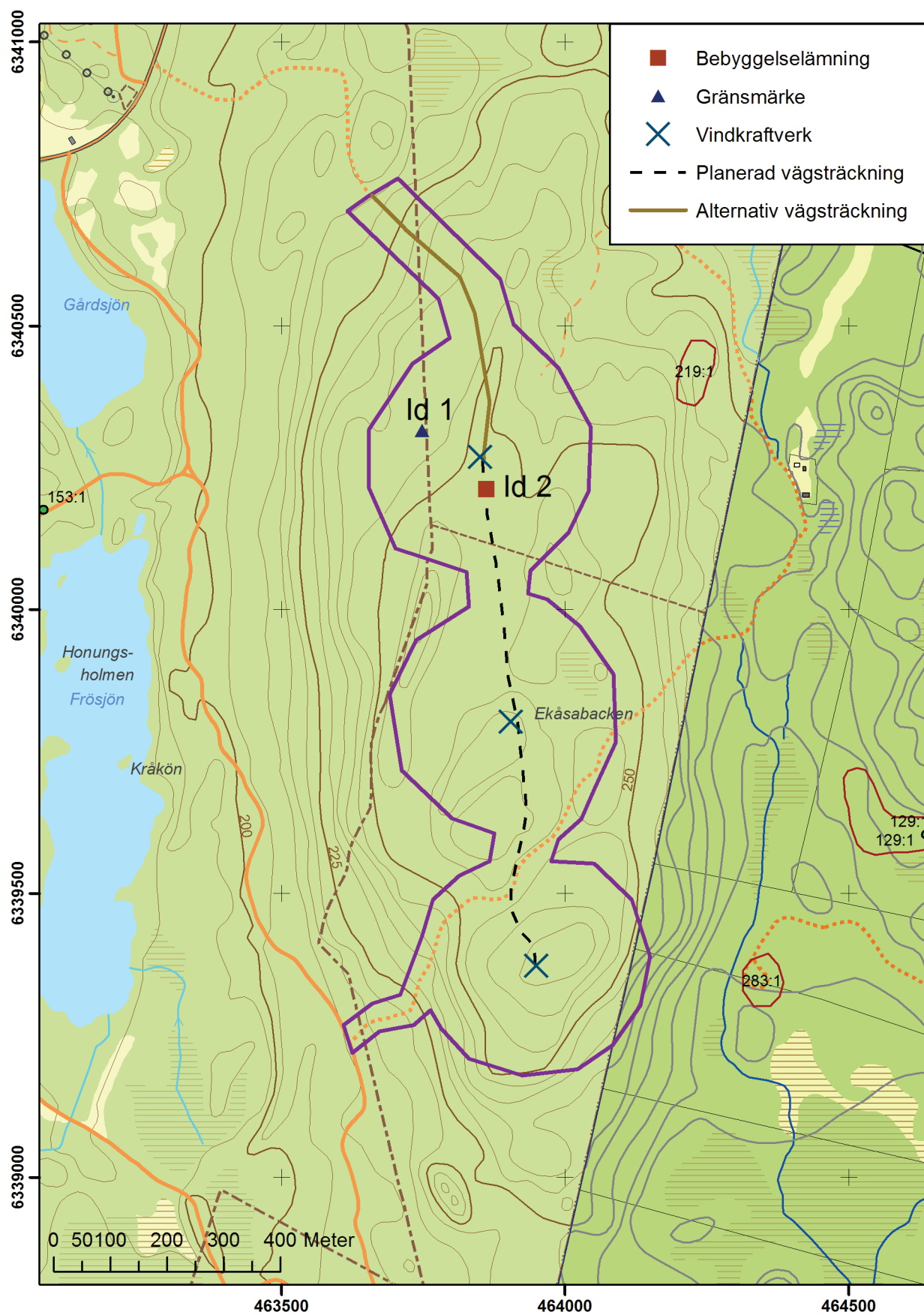
ÖKHL = Övrig kulturhistorisk lämning

Bevakas = Bevakningsobjekt, dvs det går inte att säkert avgöra om det är fast fornlämning, alternativt det är svårt att göra en besiktning/bedömning på grund av t.ex. tät vegetation (används endast i undantagsfall)

Uppgift om = Uppgift om fyndplats, torp etc

Objekt nr /RAÄ nr	Lämningstyp	Beskrivning	Antikvarisk bedömning	Åtgärdsförslag
RAÄ 219	Lägenhetsbebyggelse	I området finns lämningar efter torpet eller backstugan Ekåsen under Solslätt mellan 1795 och 1908. Lämningarna består av husgrund med spismursröse samt röjningsrösen i området.	ÖKHL	Berörs ej
RAÄ 283	Fossil åkermark	Röjningsrösen inom ett ca 100 x 70 m stort område	ÖKHL	Berörs ej
RAÄ 134	Lägenhetsbebyggelse	Lämningar efter torpet Mannahemmet under Skuggebo bebott mellan 1798 och 1952. Inga lämningar tycks finnas kvar i området	ÖKHL	Berörs ej
RAÄ 223	Lägenhetsbebyggelse	Bebyggelselämningar efter backstugan Varmstorp under Skuggebo mellan 1806 och 1860.	ÖKHL	Berörs ej
RAÄ 153	Lägenhetsbebyggelse	Lämningar efter backstugan Mellsjö under Skuggebo mellan 1895 och 1909	ÖKHL	Berörs ej
Id 1	Gränsmärke	Trestenarör. Spetsig hjärtsten med mindre stenar vid basen. Beläget på block. I rågång.	Bevakas	Hänsyn.
Id 2	Bebyggelselämning	Källargrund, husgrund? Närmast kvadratisk med 7 meter sida. Öppning åt väster. Nerrasad mur, 0,45 m hög, 0,7-1,5 m br. Belamrad med trädspill.	Bevakas	Arkeologisk utredning, etapp 2 om lämningen berörs

TABELL 1. Tabell över tidigare kända lämningar i utredningsområdets närområde samt nypåträffade forn- och kulturlämningar inom utredningsområdet.

Figur 2. Utredningsområdet markerat med lila. De två nyupptäckta lämningarna är markerade. Skala 1:10 000.

Sammanfattning

Utredningsområdet bär prägel av extensivt nyttjad utmark. Den kuperade terrängen och dominansen av sankmarker och områden med storblockig morän ger området en karaktär av bygdeskiljare mellan de mer uppodlade delarna av Nydala socken i väster och Hjälmteryds socken i öster. I området återfanns en gränssten och en trolig bebyggelse- eller källarlämning.

Åtgärdsförslag

Av de två lämningar som registrerades bör hänsyn visas till gränsstenen (id 1) så den inte rubbas ur ursprungligt läge. Ansökan om att rubba eller ta bort gränsstenen bör ställas till länsstyrelsen. Vad gäller källar- eller husgrunden (id 2) bör en etapp 2-utredning kunna fastställa om lämningen skall betraktas som fast fornlämning. Ansökan om särskild arkeologisk utredning, etapp 2, ställs till Länsstyrelsen.

Länsmuseet har samrått med länsstyrelsen angående åtgärdsförslaget.

Administrativa uppgifter

Länsstyrelsens dnr: 431-4637-11
 Länsstyrelsens beslutsdatum: 2012-01-11
 Jönköpings läns museums dnr: 261/11
 Beställare: Eolus Vind AB
 Rapport- och fältansvarig: Ådel V. Franzén
 Fältarbetstid: 2011-11-01–2011-11-10
 Län: Jönköpings län
 Kommun: Värnamo och Sävsjö kommuner
 Socken: Nydala och Hjälmteryds socknar
 Fastighetsbeteckning: Solslätt 1:3, 1:4, St. Hunnavik
 1:7
 Belägenhet: Ekonomiska kartans blad 5E8c,
 5E8d
 Koordinater: N:463708,7/6340757,6
 S:463975,8/6339179,1
 Koordinatsystem: Sweref 99
 Undersökningsyta: Ca 44 ha
 Dokumentationsmaterialet förvaras i Jönköpings läns museums arkiv

Referenser

Arkiv

Lantmäteriets digitala arkiv. www.lantmateriet.se

Kartunderlag

Digitala fastighetskartan

Ekonomisk karta 5E8c, 5E8d.

Den arkeologiska utredningen inför vindkraftsetablering vid Solslätt i Nydala socken bekräftade bilden av området som ett extensivt nyttjat utmarksområde. Få nya kulturhistoriska lämningar framkom i området.

